

Šola naj, kolikor mogoče, podpira domačo hišo. To pa se zgodi, kakor sem že gori omenil, če se učitelj s stariši o izreji otrok večkrat pogovarja in posvetuje, ter jih vnema za šolo. Gorjé pa taki šoli, kjer vleče učitelj na eno, a stariši na drugo stran!

Konecno navedem še nekatere pripomočke, po katerih šolska izreja pospešuje domačo:

1. Učitelj naj se seznani z vsemi posameznimi in skupnimi zadevami v srenji, kar se tiče razmerja do šole.

2. Živi naj v lepi prijaznosti z vsemi, katerim je šola in sploh domača izreja mladine kaj pri srcu, ter naj vnema tudi druge bolj mlačne srenjčane za šolo.

3. Učitelj naj priporoča in razširja med ljudstvom dobre časopise, knjige in sploh spise, ki govoré o spešnem vzrejevanji; pa naj tudi sam piše, kar pospešuje izrejo.

4. Pa naj tudi pri svoji družini v djanji kaže, kako zelo mu je pri srcu dobra odgoja, in da se ves daruje za blagor ljubih učencev, ki mu jih stariši izročé v izrejo.

5. Sploh naj porabi učitelj vsako ugodno priliko, po kateri zamore vnemati srenjčane za šolo in za dobro izrejo mladine. Take prilike postavim bi bile: Konecletna spraševanja, šolske veselice ali šolski prazniki. Učitelj naj gleda, da se stariši vdeležé tacih slovesnosti. Da pa bode izreja mladini res kaj koristila, naj bode omenjeno konečno še to, da naj stariši in odgojniki svetijo mladini z lepim izgledom, ter naj tako živijo, da bo njih življenje prava knjiga, iz katere naj se uči mladost prave uravnosti. Sami naj prvi storé, kar učé mladost.

Saj nikjer bolj kot tukaj veljá: „Verba docent, exempla trahunt“ t. j. besede mičejo, zgledi vlečejo.

Odlomki iz zemljeznanstva.

V začetku je Bog stvaril nebo in zemljo. — Kdaj pa je bil ta začetek, ali je bil pred 100.000 leti ali je bil pred milionov milion let, kdo to ve razun vsegavednega in vsegamogočnega? — Vidimo, da se na svetu vse spreminja, iz pozorišča svetu stopajo in odstopajo narodi, a videti je, da se osebe spreminjajo, pa kraji, kjer so narodi delovali ostajajo zmirom nespremenjeni. Tri tisoč let je že minolo, kar je Mozes zbiral kardelo Izraelcov pod veličastno goro Sinaj, in še dan danes vzdiguje svoje nebotične verhove v oblake. Triglav gleda na Slovanov rod, kakor je gledal pred tisoč in tisoč let, in ko bi Sava in Drava govorile, kaj bi nam vse povedale od ljudstev, katera so stanavala na njenem obrežji.

Zdi se nam, da pozorišče ostane zmirom tisto, le osebe se spremenjajo. Pa nikar se ne motimo. Stanovitnega ni na nebu, niti na zemlji, nič drugega, nego vedna sprememba. Ako mi tega ne vidimo, vzrok so le naši omejeni čuti.

Kdor zeleni list ogleduje, ne bo zapazil na njem spremembe, a spreminja se vendar le, samo da v daljšem obroku. Ravno tako je [na naši zemlji, kjer se spremembe verše v tisoč in tisoč letih, pa tudi včasih nenadoma pred našimi očmi, da jih lahko zapazimo.

Dvoje bukve govoré od stvarjenja sveta. — Sveto pismo, kedar govori od stvarjenja sveta, nam sicer ne pripoveduje na drobno, kako je bilo na zemlji, predno je človek nastopil. Namenu, katerega ima sv. pismo, tudi to ni potrebno.

V drugem stavku govori od poslednjega velikega naplava v predzgodovinskem času; od vsega drugega pa molči.

A imamo še druge bukve, iz katerih se zemljeznanstva učimo. — Odperta je pred našimi očmi knjiga stvarjenja, in ta ne laže, samo da ljudje je niso znali brati, pa tudi sedaj še niso prebrali vseh poglavij, a poglavitne čerke vendar mislijo, da že poznajo. Učenjaki terdó, da poznajo poslopje po njegovih obrisih, le nekatere izbe še niso prehodili, posebno pa se sklicujejo, da poznajo podlago, na katero se vpira zemljeznanstvo.

Morebiti, da bodo nekateri očitali zemljeznanstvu, da ne izreče: Bog je hotel, in bila sta nebo in zemlja. A tega naravoslovec ne taji. On le preiskuje večne zakone, po katerih se je vse to naredilo, in po katerih se še sedaj v naravi vse spreminja. Natoroznanstvo preiskuje le to, kar najde, in do stvarjenja sveta po vsemogočni besedi stvarnikovi ne pride, ker ostane le pri natori. Da pa nekateri učenost v zlo rabijo, in hoté ž njo podpirati nejevero, je istina; a učenost se zaradi tega ne zametuje, dostikrat sistema sistemo podira; stanovitno je pa le to, kar nam večna resnica pové.

Zemljeznanstvo preiskuje zemljo od stopinje do stopinje, dokler ne pride tje, kjer ne more več naprej. Zemsko telo je bilo v začetku žareča krogla, vse kar je sedaj na njem, je bilo ognjeno tekoče. Vseh dokazov za to ne bomo navajali, omenimo le enega. Zemlja ni popolna obla, ampak na tečajih (koncih) nekoliko stisnjena, ali pa če tako rečemo, na ravniku izbočena. To se ni zgodilo le po naključji, lahko sodimo; tudi druga nebna telesa so taka. Ako lončar vzame vlažno kepo ilovice in jo hitro verti, plošči se na konceh, kjer se vertí, in oploščenje postaja tem večje, čem hitreje je vertenje. Že iz tega vzroka se ne da tajiti, da je bila zemlja v staro-starodavnih časih ognjeno-tekoča krogla; v vodi se ne razmoče vsi snovi.

Jasno je, da tedaj ni bilo žive stvari na svetu, bilo je vse čudna zmes, silovito ognjišče. Zrak je bil močno razbeljen, imel je v sebi plinov, katerih dan danes nima. To sicer ni kaj mikavna podoba zemlje, a je resnična. Vse, kar se dan danes strašnega in groznega v naravi zgodi, n. p. potresi, ognjena žrela^{*)} ognjometnih gorá, to je komaj senca tega, kakoršna je bila zemlja tačas, ko je bila ognjeno morje. A sčasoma se je vse spremenilo. Vročina je izžarila, zemlja se je ohladila, naredila se skorja okoli žarečega serca, in ko je bila ta skorja pripravna, da hrani in preživi živa bitja, jih tudi dobi. Na ljudi se vé da ni treba misliti, ti so prišli še le na zadnje, in sicer prav pozno, a rastline in živali, katere so bile pred nami na zemlji, so zelo zanimive in kaj čudne.

Več tisoč ostankov teh bitij je učenost vzdignila iz grobov, v katerih so počivali dosihdob, njih okamnele ostanke so zbrali, na drobno preiskovali in po kostnjaku se je pokazalo, kakošna je bila žival. Zanimivo da se vsa ta organska bitja tem bolje ločijo od sedanjih, čem so starejša. Iz tistega časa t. j. iz dobe devonskih *) zased so znane le ohrodnice spodnjih verst, večidel ribe, kar dokazuje, da je morje vse dele suhe zemlje pokrivalo, kjer sedaj najdemo ostanke teh živali.

V poznejši dobi zemeljnega razvoja, katera je nastopila za to dobo, v tako imenovani prémogovi dobi, ni več prejšnjih živali, odmerle so, v zasipu in razvalinah so pokopane, in tam so hranjene za muzeje v 19. stoletji. Namest teh pa vidimo v prémogovi dobi nov, spremenjen svet organičnih bitij pred nami. Prémog je rastlinske snovi in velikanski skladi tega črnega strica belemu diamantu pridejo ravno iz prémogove dobe. Suho zemljo so tačas pokrivali velikanski temni gojzdi, zrak je bil vlažen in topel, rastlinstvo je bujno rastlo. Viharji, starost, poplavi, vzdigovanje in znižanje tal in drugi taki prigodki so pokopali gozde, in v dolgo dolgo letih je postal prémog iz teh debel. Še dan danes se pozná po prémogovih jamah podoba nekdanjih debel, nekatera še cela po prémogovih rudnikih po konci stojé.

Po gozdih prémogove dobe je živel veliko prav zanimivih žival. Večidel so bile dvoživke, katere so tukaj šetale. V oglju najdemo naj prej oklepnege martinca, vkljub zemeljskimi prekucijami ohranili so se njegovi potomci, požrešni krokodil in aligator noter do današnjega dne. Naj bolj so se razvili ti požeruni v jurasovi dobi. V legah te dobe najdemo te dvoživke v vsakrteri podobi i velikosti, na zemlji je vse njih mergolelo. Naj veči med njimi je bil *Megalosaurus*, kateri se je sukal bolj po kopnem, bil je drako 50' dolg, ne edna žival se mu ni mogla ubraniti. Njegov bližnji zlahtovec, *Iguanodon* je bil rastlinožerec, kar kažejo njegovi zobje. Kakor povsod so mesožerci preživeli rastlinožerce.

*) Devon kraj na Angležkem, po katerem se ti nasadi tako imenujejo.

Po morjih liasne (spodnje jurske) dobe je bilo živo strašnih zveri, ribo-kušarjev (Fischsauriern), kateri so bili po svoji požrešnosti in v svojem življenji prav podobni morskim volkovom, samo da so bili še veliko močnejši in terdnejši. Veliki so bili ti kušarji 20—25 čevljev. Leteči kušar (Flugsaurier) ali Pterodaktilon ni bil ravno tako strašno velik, vendar so bili nekateri z razpetimi perutami široko do 20 čevljev, to kažejo vertenci teh žival, katere so najdlj pri Cambridge. (Konec prihodajč.)

Nov učni pomoček. *)

„Ključ za poštevanje, razštevanje in metrično mero“. Sestavil g. Andrej Znidarčič. Ta ključ je zložen iz 100 kvadratnih centimetrov postavljenih v verste, pa odpira s temi in kaže pogledu šolskih otrok naj bolj potrebne resnice poštevanja, razštevanja i metrične mere.

Na zgornjem koncu navpičnih verst so vpisani poštevalci; na levem koncu povodnih verst so vpisani poštevalci; tam pa, kjer se križajo verste poštevalcev z verstami poštevalcev, so vpisani dotični poštevkki.

Pri razštevanji se postopa nasprotno. Iz poštevkov nastanejo razštevalci; iz poštevalcev postanejo razštevalci; iz poštevalcev postanejo razštevkki.

Meter (= 3:1637496') se razdeli v decimetre, centimetre, milimetre. „Ključ“ ima to glavno razdelitev. Njegovi kvadratni centimetri naredé en kvadraten decimeter, po katerem se uč meriti planjava. Edna preseklica (diagonala) tega kvadrata razkazuje kvadratna števila: 1, 4, 9, 16, 25, 36, 49, 64, 81, 100; druga presekliha pa dokazuje, da $5 \times 6 = 65$, $4 \times 7 = 74$, $3 \times 8 = 83$, $2 \times 9 = 92$, $1 \times 10 = 101$. In te dve preseklici stvarite znamenje poštevanja. Kaže se torej tudi tù neka vzajemnost.

A. Ž.

Dostavek vredništva. Ta „Ključ“, ki ga je sestavil omenjeni c. k. okrajni nadzornik in vikar g. A. Znidarčič, je res prav pripravno učilo pri metrični meri. Priporočamo ga vsem gg. učiteljem in vsem, ki se urijo v novi meri.

Metelko

v

slovenskem slovstvu.

54. Iz Malikoslovja naj se le-tù posnameta samo bolj izvirna konca. V prvem se bere: „Preden je Slovenom dobitljivo solnce prave vere po božji milosti prisijalo, so po zgubljenem božjem razodenji, kakor drugi narodi, v tami malikovavstva tičali; pa vender tudi pri svoji

*) Napródaj pri pisatelju A. Znidarčiču na Banjšicah (pošta Kappel bei Görz) po 2 kr.